

УДК 378.37.001.08

КОРНІЛОВА Тетяна Борисівна - завідувач лабораторії
змісту та моніторингу якості післядипломної освіти комунального
закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної освіти»
Житомирської обласної ради, м. Житомир
ORCID ID 0000-0001-5730-9824
e-mail: tat.kornilowa@gmail.com

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГА**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні потреби розвитку суспільства в Україні диктують зміни освітньої стратегії: вітчизняна система освіти поступово інтегрує в єдиний європейській простір та потребує навчання впродовж життя. Тому особливої актуальності набуває проблема вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників в закладах післядипломної педагогічної освіти. В Законі України «Про освіту» компетентність характеризується як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну діяльність [1].

Компетентнісний підхід розглядається як концептуальний принцип, що визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти. Тому пріоритетним завданням системи післядипломної педагогічної освіти є професійне

вдосконалення педагогічної діяльності на основі компетентнісного підходу до змісту та форм організації підвищення кваліфікації педагогів.

У зв'язку з цим актуальності набуває використання ОП курсів підвищення кваліфікації для розвитку та вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці розглядають стан розроблення ОП у закладах вищої освіти в контексті нових стандартів вищої освіти. Дослідник Ю. Рашкевич метою освітніх програм вважає розвиток компетентностей. Він відмічає, що відмінність між результатами навчання та компетентностями полягає в тому, що перші формулюються викладачами на рівні освітньої програми, а також на рівні окремої дисципліни, а компетентності набуваються особами, що навчаються [8].

Проблеми розвитку професійної компетентності педагогів розглядаються вченими з точки зору підвищення результативності їхньої діяльності (В. Бахрушин, Л. Лукьянова, В. Луговий, І. Смагін Л. Пуховська, С. Сисоєва та ін.).

Науковець І. Смагін вважає, що «професійна компетентність педагога – це інтегрована здатність особи здійснювати професійну педагогічну діяльність за нормативно визначеними функціями в межах вимог до професійної діяльності» [9], тобто вона синтезує в собі професійні знання, інтелектуальні вміння, навички і способи діяльності.

Таким чином, дослідники розглядають професійну компетентність як сукупність особистісних якостей, знань, умінь, ставлень, що забезпечує удосконалення професійної діяльності та її результатів; як складне системне утворення, яке є складовою професійної діяльності вчителя і основою його майстерності та творчості.

Проте зв'язок між розвитком професійної компетентності педагогічних працівників для закладів післядипломної педагогічної освіти та структурою ОП та є відносно новою та до кінця не дослідженою проблемою.

Мета статті. З'ясувати можливості використання змісту та структури ОП курсів підвищення кваліфікації у закладах післядипломної педагогічної освіти для розвитку професійної компетентності педагогічних працівників.

Методи дослідження: опитування, спостереження, порівняння, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання протягом усього життя – це постійне навчання й перенавчання в умовах, коли зовнішні обставини постійно змінюються [11].

Освіта дорослих – складова освіти впродовж життя, до неї відноситься й післядипломна освіта, що передбачає вдосконалення компетентностей на основі здобутої вищої, професійної або фахової передвищої освіти та практичного досвіду. Післядипломна освіта включає підвищення кваліфікації – вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності та здійснюється на підставі ОП – єдиного комплексу освітніх компонентів, спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання [1].

Отже, важливою проблемою сучасної системи безперервної освіти є формування та розвиток професійної компетентності педагогів. Її актуальність «зумовлена швидкими змінами в соціально-економічному, політичному житті країни, викликами глобалізації; необхідністю розроблення нових технологій саморозвитку і самовдосконалення педагогічних працівників з урахуванням їхніх особистісно-професійних запитів і потреб, професійного досвіду» [4]. Проведене серед слухачів курсів підвищення

кваліфікації вихідне опитування стосовно актуальності запропонованого на курсах матеріалу показало, що повністю задоволені - 76% слухачів, а задоволені більш, ніж незадоволені -24% (Рис.1).

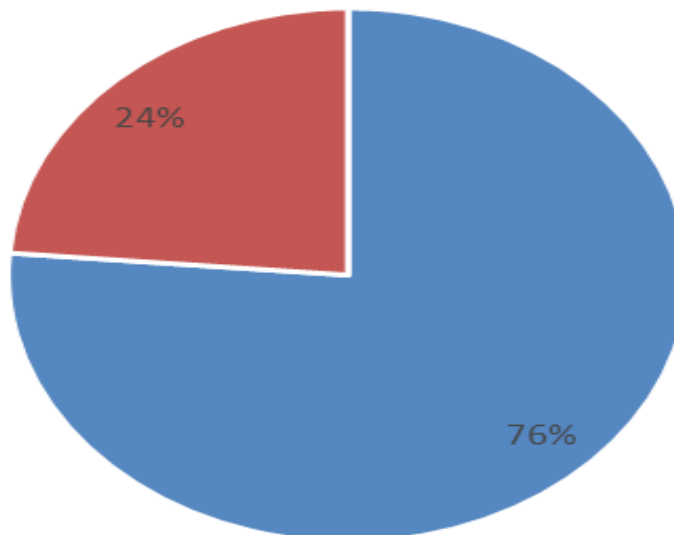


Рис.1.

ОП курсів підвищення кваліфікації сприяє розв'язанню суперечностей між традиційністю системи фахового зростання педагогів і необхідністю постійної модернізації знань, умінь, реальним розвитком професійної компетентності.

ОП укладається на основі кваліфікаційних характеристик, державних вимог до змісту освіти в закладах загальної середньої освіти, рекомендацій Міністерства освіти і науки України, пропозицій кафедр, методистів і потреб педагогічних працівників. Відповідно до професійних компетенцій, визначених атестаційними вимогами, при укладанні навчально-тематичних планів ОП методисти-куратори курсів визначають необхідні програмні складові професійної компетентності педагогів та програмні результати навчання з врахуванням особливостей слухачів.

Визначена в профілі ОП мета підвищення професійної компетентності педагогів реалізується через рекомендовані різноманітні форми проведення

занять: навчальні тренінги, семінари, робочі зустрічі, кругли столи, конференції з обміну досвідом та дискусії [3]. За результатами опитування слухачів стосовно організації підвищення кваліфікації, найбільш продуктивними формами занять визначені наступні: практичні заняття – 44%; лекції – 25%; тренінги – 23%; бесіда – 8% (Рис. 2).

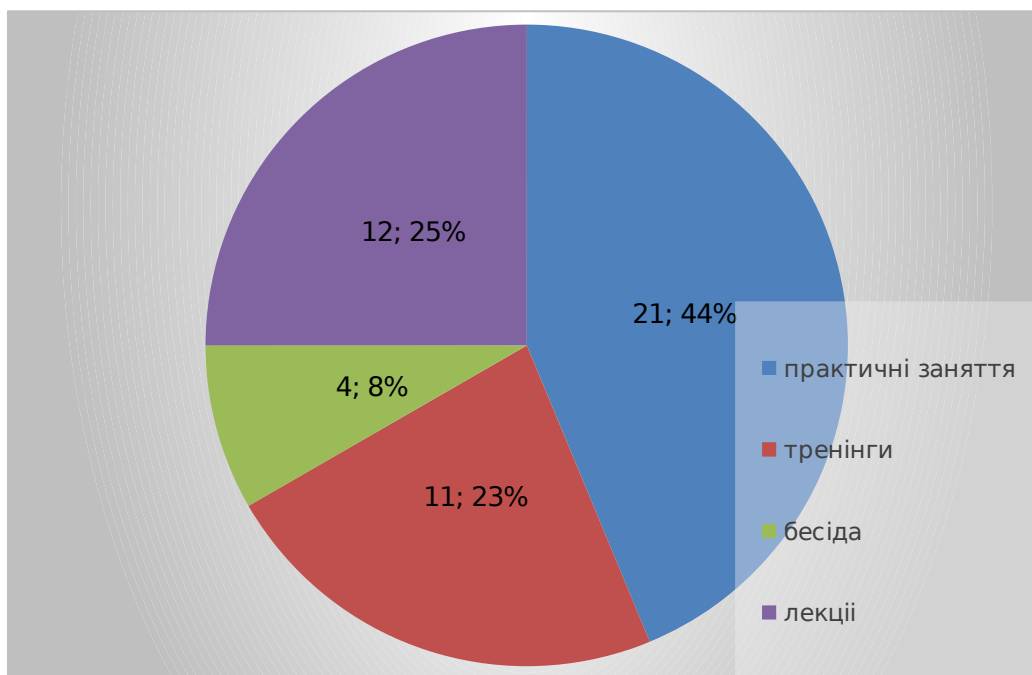


Рис. 2

Це свідчить про те, що активні та інтерактивні форми занять, які закладені в ОП та використовуються під час організації та проведення курсів, дозволяють вдосконалювати професійний потенціал слухачів для забезпечення практичної реалізації вимог НУШ та самореалізації, що, в свою чергу, сприяє розвитку професійної компетентності педагога.

Алгоритм розроблення ОП, визначений міжнародним освітнім проектом Тьюнінг для закладів вищої освіти, реалізований при укладанні ОП курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників [10].

В узагальненому вигляді представити можливості розвитку професійної компетентності педагогічних працівників на курсах дозволяє кодування

умовних навчальних дисциплін модулів ОП. Розвиток загальних складових професійної компетентності педагогів закладений саме в змісті суспільно-гуманітарного та професійного модулів ОП, а виконання методичного модулю сприяє розвитку фахових складових професійної компетентності (таблиця 1).

Таблиця 1.

№ з/п	Назва модуля	Код модуля	Назва дисципліни	Код дисципліни
1.	Суспільно-гуманітарний	M ₁	Актуальні проблеми філософії освіти	M ₁ ФО
2.	Суспільно-гуманітарний	M ₁	Нормативно-правове забезпечення	M ₁ НПЗ
3.	Професійний	M ₂	Педагогічна інноватика	M ₂ ПІ
4.	Професійний	M ₂	Сучасна педагогічна психологія	M ₂ СПП
5.	Професійний	M ₂	Інформаційно-комунікаційні технології	M ₂ ІКТ
6.	Професійний	M ₂	Педагогічне проектування	M ₂ ПП
7.	Професійний	M ₂	Моніторинг якості освіти	M ₂ МЯО
8.	Методичний	M ₃	Сучасна методика вивчення предмета	M ₃ СМВП

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Отже, ми з'ясували, що можливості, закладені в зміст та структуру ОП курсів підвищення кваліфікації, ефективні з точки зору розвитку загальних та фахових складових професійної компетентності педагогічних працівників.

Описаний механізм заслуговує на поширення, оскільки таким чином освітній процес на курсах підвищення кваліфікації набуває практичної значущості та результативності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 29.03.2019).

2. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Міжнародна стандартна класифікація освіти: галузі освіти та підготовки (засадничий аналіз та алгоритм застосування). *Педагогіка і психологія : Вісн. НАПН України*. – 2014. № 3. С. 5–17.

3. Наказ МОН від 20.04.2018 № 407 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня». URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60644/ (дата звернення: 29.03.2019).

4. Наказ МОН від 13.12.2018 № 1392 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа». URL: <https://imzo.gov.ua/2018/12/14/nakaz-mon-vid-13-12-2018-1392-pro-zatverdzhennia-typovoi-osvitn-oi-prohramy-orhanizatsii-i-provedennia-pidvyshchennia-kvalifikatsii-kerivnykh-kadriv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity-vidpovidno-do-v/> (дата звернення: 29.03.2019).

5. Наказ МОН від 15.01.2018 № 36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennia-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/> (дата звернення: 29.03.2019).

6. Рашкевич Ю. М. Матеріали Національної команди експертів, проекту ЄС НЕО в Україні. URL:

http://lawfaculty.chnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/11/Competence_Approach_Rashkevych_Nov.2014-1.pdf (дата звернення: 29.03.2019).

7. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с.

8. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Захарченко В. М., Луговий В. І., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В.; За ред. В.Г. Кременя. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.

9. Смагін І. І. Структура професійної компетентності педагога: нормативно функціональний підхід. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001 (дата звернення: 29.03.2019).

10. Tuning educational structures in Europe, TUNING. URL: www.unideusto.org/tuningeu (дата звернення: 29.03.2019).

11. Шлейхер Андреас. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Пер. з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Law of Ukraine "On Education" dated September 5, 2017 No. 2145-VIII], available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (Accessed 29 March 2019).

2. Luhovyi, V. I. and Talanova Zh. V. (2014), Mizhnarodna standartna klasyfikatsiia osvity: haluzi osvity ta pidhotovky (zasadnychy analiz ta alhorytm zastosuvannia) [International Standard Classification of Education: Education and Training (Basic Analysis and Application Algorithm)]. *Pedahohika i psykholohiia. Visn. NAPN Ukrainy*. № 3, 5–17.

3. Nakaz MON vid 20.04.2018 № 407 «Pro zatverdzhennia Typovoi osvitnoi prohramy zakladiv zahalnoi serednoi osvity I stupenia» [Order of the

Ministry of Education and Science of Ukraine dated April 20, 2018 No. 407 «On Approval of the Standard Educational Program for General Education Institutions of the 1st Degree», available at: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60644/ (Accessed 29 March 2019).

4. Nakaz MON vid 13.12.2018 № 1392 «Pro zatverdzhennia Typovoi osvitnoi prohramy orhanizatsii i provedennia pidvyschennia kvalifikatsii kerivnykh kadriv zakladiv zahalnoi serednoi osvity vidpovidno do vymoh Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 13.12.2018 № 1392 «On Approving the Model Educational Program for the Organization and Extension of the Qualifications of the Managing Personnel of General Secondary Education Institutions in accordance with the requirements of the Concept «New Ukrainian School»], available at: <https://imzo.gov.ua/2018/12/14/nakaz-mon-vid-13-12-2018-1392-pro-zatverdzhennia-typovoi-osvitn-oi-prohramy-orhanizatsii-i-provedennia-pidvyschennia-kvalifikatsii-kerivnykh-kadriv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity-vidpovidno-do-v/> (Accessed 29 March 2019).

5. Nakaz MON vid 15.01.2018 № 36 «Pro zatverdzhennia Typovoi osvitnoi prohramy orhanizatsii i provedennia pidvyschennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladamy pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 15, 2018, No. 36 «On Approval of the Standard Educational Program for the Organization and Extension of the Skills of Teachers by Postgraduate Pedagogical Education Institutions»], available at: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/> (Accessed 29 March 2019).

6. Rashkevych, Yu. M. Materialy Natsionalnoi komandy ekspertiv, proektu YeS NEO v Ukraini [Materials of the National Expert Team, EU NEO Project in Ukraine], available at: http://lawfaculty.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Competence_Approach_Rashkevych_Nov.2014-1.pdf (Accessed 29 March 2019).

7. Rashkevych, Yu. M. (2014), Bolonskyi protses ta nova paradyhma vyshchoi osvity [Bologna Process and New Paradigm of Higher Education]: monohrafiia. Vyd-vo Lvivskoi politekhniky, Lviv, Ukraine.

8. Rozroblennia osvitnikh prohram (2014), [Development of educational programs] : metodychni rekomendatsii / Za red. Kremenia, V. H. DP «NVTs «Priorytety», K.yiv, Ukraine.

9. Smahin, I. I. Struktura profesiinoi kompetentnosti pedahoha: normatyvno funktsionalnyi pidkhid [The structure of professional competence of a teacher: a normative-functional approach], available at: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001 (Accessed 29 March 2019).

10. Tuning educational structures in Europe, TUNING [uning educational structures in Europe, TUNING], available at: www.unideusto.org/tuningeu (Accessed 29 March 2019).

11. Shleikher, A. (2018), Naikrashchyi klas u sviti: yak stvoryty osvitu systemu 21-ho stolittia [The best class in the world: how to create an educational system of the 21st century] / Pereklala z anhl. Leliv, H. Litopys, Lviv, Ukraine.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОРНІЛЮВА Тетяна Борисівна – завідувач лабораторії змісту та моніторингу якості післядипломної освіти факультету підвищення кваліфікації, викладач кафедри педагогіки й андрагогіки комунального

закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної освіти» Житомирської обласної ради.

Наукові інтереси: вдосконалення загальної та фахової складових професійної компетентності педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

КОРНИЛОВА Татьяна Борисовна – заведующая лабораторией содержания и мониторинга качества последипломного образования факультета повышения квалификации, преподаватель кафедры педагогики и андрагогики коммунального учреждения «Житомирский областной институт последипломного образования» Житомирского областного совета.

Научные интересы: совершенствование общей и профессиональной составляющих профессиональной компетентности педагогических работников на курсах повышения квалификации.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KORNILOVA Tatyana Borisovna – Head of the Laboratory of Content and Monitoring of Postgraduate Education Quality, Teacher of the Department of Pedagogy and Andragogy of the Communal Establishment "Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Education" of the Zhytomyr Regional Council.

Circle of research interests: improvement of general and professional components of professional competence of pedagogical workers at advanced training courses.

КОРНИЛОВА Тетяна Борисівна. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА.

Анотація. У статті розкривається поняття «освітня програма курсів підвищення кваліфікації», яка відноситься до неформальних програм та спрямована на удосконалення слухачами курсів підвищення кваліфікації практичних знань, професійних умінь, навичок, ставлень. Освітня програма (ОП) розглядається як основа організації курсів та професійного розвитку педагогічних працівників Нової української школи в регіональних закладах післядипломної педагогічної освіти. Поряд з цим аналізуються визначення поняття «професійна компетентність педагога» в роботах сучасних українських дослідників. Особлива увага приділяється розгляду та аналізу ОП з точки зору її відповідності закладеним загальним та фаховим складовим професійної компетентності педагогічних працівників та можливості використання ОП курсів підвищення кваліфікації як основи розвитку професійної компетентності педагогів. У зв'язку з цим наводяться результати проведеного серед слухачів курсів підвищення кваліфікації анкетування стосовно оцінювання якості курсової підготовки педагогічних працівників.

Ключові слова: педагогічні працівники, підвищення кваліфікації, освітня програма, професійна компетентність.

КОРНИЛОВА Татьяна Борисовна. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА КУРСОВ ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГА

Аннотация. В статье раскрывается понятие «образовательная программа курсов повышения квалификации», которая относится к неформальным программам и направлена на получение слушателями курсов практических знаний, профессиональных умений, навыков. Образовательная программа (ОП) рассматривается как основа организации курсов и профессионального развития педагогических работников Новой украинской школы в региональных учреждениях последипломного педагогического образования. Наряду с этим анализируются понятия «профессиональная компетентность педагога» в работах современных украинских исследователей. Особое внимание уделяется анализу ОП с точки зрения ее соответствия общим и профессиональным составляющим профессиональной компетентности педагогических работников и возможности использования ОП для развития профессиональной компетентности педагогов. В связи с этим приводятся результаты анкетирования слушателей относительно оценки качества курсовой подготовки педагогов.

Ключевые слова: педагогические работники, повышение квалификации, образовательная программа, профессиональная компетентность.

Kornilova Tatyana Borisovna. EDUCATIONAL PROGRAM OF COURSES ENHANCEMENT OF QUALIFICATION AS A MEANS OF DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCY OF THE PEDAGOGUE

Annotation. The article reveals the concept of "educational program of advanced training courses", which relates to informal programs and is aimed at gaining students the

courses of advanced training of practical knowledge, professional skills, skills, attitudes. The educational program (OP) is considered as the basis of the organization of courses and professional development of teaching staff of the New Ukrainian School in regional institutions of postgraduate pedagogical education. Along with this, the definition of the concept of "professional competence of the teacher" in the works of contemporary Ukrainian researchers is analyzed. OP courses for the upgrading of teaching staff are made on the basis of qualification characteristics, state requirements for the content of education in institutions of general secondary education, recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine, proposals of departments, methodologists and needs of pedagogical workers. In accordance with the professional competencies defined by attestation requirements, at the conclusion of the curriculum-thematic plans, the methodologists-curators of the courses determine the necessary software components of the professional competence of teachers and program learning outcomes, taking into account the specifics of the categories of listeners.

Particular attention is paid to the consideration and analysis of the OP in terms of its compliance with the general and professional components of the professional competence of pedagogical staff and the possibility of using OP courses for upgrading skills for the development of professional competence of teachers. In this connection, the results of the questioning conducted by the students of the courses of advanced training regarding the assessment of the quality of the training of pedagogical staff are given.

Consequently, we find out the possibilities contained in the content and structure of the curriculum for advanced training in postgraduate pedagogical education institutions are effective in terms of the development of general and professional components of the professional competence of pedagogical staff.

The described mechanism deserves to be disseminated, since in this way the educational process at the courses of advanced training becomes practically significant and productive.

Keywords: *pedagogical staff, qualification improvement process, educational program, professional competence.*